

Millî bir günümüz

Bu ayın yedisinde tarihimizin millî günlerinden birini amıyoruz.

Bundan tam 15 yıl evvel idi. Büyük ci-han sarsıntıları içinde yeniden doğan Azerbaycan, millî varlığını korumak için elverişli olmayan çok ağır şartlarla karşılaştı.

Her iki savaşın zümresinin ve sonra da Rusya'da başa geçen inkılâpçıların bayraklarında „milletlerin kendi baş yazılarına kendilerini yeye oldukları“ yazılı olduğu halde, Azerbaycanlılar bu haklarını kullanabilmek için, şu veya bu şekilde, bu kuvvetlere karşı dövüşmek ve dayanmak mecburiyetinde kaldılar.

Azerbaycanlıların, bütün milletlere „böl kiseden bir daha!“ denecek kadar bir ablaçıklığa „hürriyet ve istiklâl“ paylayan Lenin'in Bakü'deki arkadaş ve partizanları tarafından kurguna uğradıkları malumdur. Bu kurguna karşı Azerbaycan kendi hakkını ve varlığını ancak ırktışı ve kardeşliği Türkiye'nin yardımıyla koruyabildi; on beş Eylül zaferi üzerine Azerbaycan hükümeti Bakü'ye girdi.

Fakat bununla mes'ele daha halledilmiş değildi. Bir çok şey harp talinin sonkü civinesine bağıldı.

Çok çekmeden bu ciltve abus suretlerle Türkiye'nin bulunduğu cepheye doğru çevrildi. Mundros müterakkesi imzalandı. Türkiye kuvvetleri Kafkasya'da ve Azerbaycan'da çıkacak oldu. Çıkan bu kuvvetin yerini ise itilâf askerleri tuttu.

İtilâf askeri denilen kuvvet işte İngiliz kit'alarının ibareti. Bu kit'alar bir az evvel Bakü'de, rus ve ermeni aylarıyla birlikte Türk ve Azerbaycan kuvvetlerine karşı harp etmiş ve neticede İran'a ric'at etmişlerdi.

Bu defa Bakü'ye dönen İngilizler, kendilerini beraber çekilen rus ve ermeni kuvvetlerini de yanlarında getiriyorlardı. Bunlar ise kendilerini Rusya'nın askeri sayıyor ve Bakü'ye kurtarılabilir bir rus şehri gibi bakıyorlardı. Zaten İngiliz kumandanları da aynı bakışta olduklarını söylüyorlardı. Daha Enzeli'de iken kabul ettiği Azerbaycan mürahabılarına İngiliz kumandanı ceneral Satelev'ten „büce Azerbaycan halkının iradesile değil, Türkiye kumandanlığının intrikasile vücade gelmiş bir hükümet vardır; siz aksini iddia ediyorsunuz — gelin, görürüz . . .“ demişti.

Azerbaycan hükümeti ise, şu strada, temamlile ümitsiz bir vaziyet içerisinde idi. O bütün-bütüne kendi taline terk edilmişti. Azerbaycan askeri kuvvetlerinin kurulmasını işini üzerine almış iken, Türkiye kumandanlığı, memleketi bırakırken Azerbaycan adına nizamlı bir asker kuvveti bırakmamıştı.

Kuvvetleri yerinde ve silahlı elinde olsaydı bile, Azerbaycan için, şu strada, galip devletlere karşı, davasını silahlâ kazanmak imkânı yoktu. Onu kurtaracak biricik kuvvet millî birliğini göstermek ve cumhuriyet uğrunda harekatinin bir intrika eseri değil, millî irade mahsulü olduğunu isbat etmekte.

Bu isbatle, o zamanki telâkkîye göre, maruf Vilson prensiplerinden istifade edilecek ve bu suretle Avrupa işgal ordusunun otoritesine dayanan rus ve ermeni kit'alarının ehemmiyeti hiçe indirilecekti. Halbuki bu bakışta dahi vaz'iyet emîn değildi. İngiliz kumandanlığı şehire girenken ahvalı rus vatandaşlarını selâmlar gibi selâmlamıştı. Bu „selâm“dan kuvvet alan rus partileri şımarmış. Azerbaycanlılara demişlerdi, ki: „geliniz istiklâl fikrini bırakınız“ o zaman merkezi rus hükümeti ku-

Azerbaycan'da vaz'iyet

Kafkasya hudutları boyunca bulunan İran ve Türkiye muhabirlerimizin verdikleri malûmata göre, Azerbaycan'da umumî vaz'iyet göttüce fenalasmaktadır. Aç ve çıplak ahalî önümüzdeki kış mevsimini büyük bir endişe ve heyecana bekliyor. Kimsenin kış için hazırlığı yoktur. Erzak kıtlığı üzerine şimdî de yatacak (mahrukat) yokluğu gelmiştir. Odun, kömür ve petrol gibi her türlü mahrukatla dolu Azerbaycan'da ahalî yatacak namına hiç bir şey bulamıyor, zira nakliyat vesaiti ve aleumun bütün Azerbaycan demir yolları berbat bir manzara arz ettikleri gibi, nakliyatla kullanılan hayvanların açlık yüzünden mahvolduğundan dolayı, köylüler dahi şehirleri odun, kömür ve petrol ile teçhiz etmek imkânından mahrum kalmışlardır.

İstila hükümetini ve komünist fırkasını bu gibi şeyler kat'iyen alakadar etmiyor, çünkü resmi makamlar el'ân Moskva'nın emfille sadece pamuk seferinin bitirilmesiyle, yani, son bahar başlarında toplanan pamukların Rusya'ya sevki ve petrol nakliyatının temini cerealerile meşguldürler. Fakat onlar bu sahada, demir yollarında hüküm süren anarşiden dolayı çıkılmaz bir vaz'iyete düşmüşlerdir.

Yiyana'da intişar eden „Petroleum“ mecmuası (45 numaralı, ikinci Teşrin, 1933 tarihli nusha) Azerbaycan'da petrol nakliyatı işlerinin berbatlığına temasla diyor, ki:

— „Rus matbuatının verdiği malûmata göre, petrol ikhtisadiyatı üzerinde nakliyat mes'alesi en ön sırada bulunmaktadır. Nakliyat vesaiti berbatlığından dolayı Bakü mntakasında istihsal olunan petrolün sevki edilmemesi büyük müşkülata maruz kalmaktadır. „Azneft“ namile maruf Azerbaycan petrol tröstü“ bu müşkülâtın bertaraf edilmesinde uğrunda ciddi surette çalışıyor. İstihsal miktarı ise plandaki rakamlardan bermat olarak kalmaktadır.

rumlucaya kadar, muvakkat olarak, kuracağımız yerli hükümet sızden de nisbeten bolcana adamlar alıruz.“ Ne büyük iktidârkârlık, değilmiş! . . .

Rus partilerinin bu tonundan vaz'iyetin ne sekkile olduğunu sezmeğe zor değildiz: Vaz'iyette hakikaten de güldürecek bir yan yoktu. Her an ve her saatta kanlı Mart günlerinin tekrar bashedacağını bekleyenler pek te haksız değildiler. Bu korkunç ve ezici vaz'iyette siyasî muvazenesi kaybedenler de az değildi. İstikameterinin sarsınları vardı. Bazı muhterem adamların bile „istiklâlden vaz geçmek“ teklifini müzakereye imkân bulduklarını kaydederek, siyasî kararının ne korkunç bir panik doğurduğunu anlasmışsın olur.

Bereket versin, ki hükümet reisi merhum Fatahi Han ile Surayı Millî'de çokluk bulunan „Müsavat“ fırkası reisleri ile sol kanat grupları böyle bir panikten uzak kaldılar. „Ruslar, ermeniler, millî meclis nazımanamesine göre hükümete girebilirler; bundan öteye geçen herhangi bir şart ise kat'iyen kabul edemiyoruz“ — dediler. Muvafak ta oldular.

Bu suretle, açılan Azerbaycan parlamentosu, Fatahi Han'ın riyaseti altında ikinci Azerbaycan hükümetini kurdu. Bu hükümete bütün fırkalarla beraber, millî azıkların da adamları girdi. Koalisyonel bir hükümet vücade geldi, ki hiyon İngiliz kumandanlığı çıkardığı ikinci beyannamesile Azerbaycan dahilinde onu yeğâne meşrui bir hükümet olarak tanıdığını umuma bildirdi.

Boşeviz istilâsına kadar, bir buçuk yıl süren hayatında Azerbaycan'ın ilk parlamentosu istiklâl bayrağını yükseltmesi, cumhuriyet esaslarının kökleşmesi, demokrasî prensiplerinin propagandası yolunda

Keza ihraç olunan petrol, miktarda geçen yılın aynı devrine nisbeten geride kalıyor. Lök-Batan mntakasında büyük fıskiyeler „Azneft“ sendikası plan ikmalî gâillerinin bir çoğundan halâs etmiştir. Gündelik istihsal miktarı 50-55 bin tonu bulan „Azneft“, bu miktardan 7.000 tondan 20.000 tona kadar büyük bir kısmını Lök-Batan mntakasındaki fıskiyelere borçludur.“

„Berliner Tageblatt“ gazetesi 2 Teşrin-sani 1933 tarihli nushasında Bakü petrol mntakasında günde 15.000 ton fıskiyeye halinde petrol veren yeni bir maden keşfolduğunu bildirmektedir. Gazete ilâve ediyor, ki yeni petrol ocağı G.P.U. müfrezeleri tarafından muhafaza ve murakaba edilmektedir.

Nakliyat işlerinin vahim bir vaz'iyette bulduğuna dair yukarıda kaydettiğimiz gazetelerden başka bir çok diğer matbuat organları dahi neşriyatla bulunuyorlar. Bakü'nün ruslarla doldurulması devam ediyor. Petrol sanayinde çalışmak adı altında Bakü'ye her gün mütemadiyen yeni rus kâfileleri gelmektedir.

„Neue Zürcher Zeitung“ gazetesinin 17 ikinci Teşrin tarihli malûmatına göre, Bakü'nün nüfusu son istatistik mucibince 709.000-ü bulunmuştur. Gazete ilâve ediyor, ki Bakü az bir zaman evvel 245.000 nüfusa mâlik idi. Azerbaycan Sovyet „hükümeti“ işbu rus tasallüt ve seli karşısında temamlile acizdir ve memleketin kalbi yerinde olan Bakü'nün göttüce daha müthiş bir surette ruslaştırılmasına karşı hiç bir kdamatta bulunmuyor, gerçi Azerbaycan'a hüküm süren açlık bu yüzden bir kat daha şiddetini artırmıştır. Komünist fırkasında bulunan Türkler ise, ruslar tarafından açtıkları açığa yürütülen şu ruslaştırma siyasetine karşı korkularından şümdüye kadar fıskî içtimalarında seslerini bile çıkararamaktadırlar.

epöy mesai sarfetmiştir; car istibdadile boşevizm diktatorluğu arasında geçen çok az müddette, Azerbaycan hürriyeti ve istiklâli uğrunda çalşan mücahit zümresinin ideolojisini kuvvetlendirmek üzere, o, tarihî aktlar yaratmıştır.

Bu aktların bir bilançosunu „İstiklâl“ın 28 Mayıs mahsus nushasında yaqtile vermişizdir. Bu bilançonun en mühim faslı Azerbaycan parlamentosunun Azerbaycan mes'alesine beynemilî bir kıymet ve mahiyet verdirme bilmesidir.

Daha ilk açıldığı günde reisinin azizle „bir kerre yükselen bayrak bir daha emmez“ diyen bu meclis, bir az sonra, Azerbaycan istiklâlinin büyük devletler tarafından tanıdığını parlak surette tes'it etme imkânını buldu.

Her ne kadar, bu gün o bayrak, tekrar istilâya uğrayan memleketin kal'eleri üzerinde dalgalanıyorsa da, kadra uğramış ne kadar kalpler vardır, ki onun hasretle döğünçüyor, onun zaferini temin yolunda açılacak cüdale atılmak için çarpıp duruyor! . . .

Milliyet, hürriyet ve istiklâl gibi üçer bir ideal zemini teşkil eden bu harağı yaratmak için bugün dahilde ve hariçte Azerbaycan'ın ne kadar şehitleri, mahbusları, mağdurları, eli silahlı mücahitleri ve vatanı ayrı ayrı davalı vardır! . . .

Çihan tarihinde mîşl görülmemiş bir zulum ve istibdat karşı göğüs geren neslimizin yeğâne tesellisi bu bayrağın ve onun rumuzlandığı büyük idelerinin zaferine bağladığı imandır.

Bu imanı kendimizde kuvvetlendirelim!

Hein sözde değil, işde! . . .

Bu iş ise vatan davası yolunda elimizden geleni yapmaya kendimizi borçlu bilmek ve bu borcu ödemeye hazırlanmaktır! . . .

M. E. Resul-zade

Leh-Alman yaklaşması

Sonkü günlerin siyasî hadiseleri arasında, hiç şüphesiz, en mühimmi Lehistan sefiri Lipski'nin kanşler Hitler'le görüşmesi başlanan müzakeredir. İşbu görüşmeden sonra bir yandan Lehistan'ın işler nazırı Bek'in, öbir yandan da kanşler Hitler'in iki millet arasındaiki münasebetlerin yoluna kumulatesı zarureti hakkında izhar ettikleri beyanat her iki memleket matbuatında çok müsâit bir hava doğurmuş; başlanan bu müzakerenin iki memleket arasında hem ticaret işleri üzerinde iyi tesirler vereceği hususunda ümitlere sebep olmuştur. Bu görüşmelerin sonda hem de birbirine tecavüz etmemesi misâğ bağlanmasile bitemeği halinde dahi Varşova ile Berlin mahfellelerinde bir kanaat vücade gettedir.

Bu görüşmelerden daha evvel, zaten Lehistan'la Almanya arasında bir anlaşma ihtimali çok değildi. Bu ihtimal Lehistan'la Gdansk (Danziğ) senatosu arasındaiki anlaşma ve sonkü senato seçilgisi zamanında Lenilerin nasyonel-sosyalist seçgi faaliyetine karşı sükût ihtiyar etmelerile de seziliyordu. ranza ile Lehistan opozisyon fırkaları, bihüşaa beynemilî siyasette boşevizlerle anlaşmak taraftarı olan ikinci Enternasyonal'a mensup sosyalistler Varşova ile Berlin arasında başlanan bu baş-baş görüşmeyi endişe ile karşılamış, son zamanlarda Varşova ile Moskva arasında görülen yadıklığın tehlikeye düştiğünden ihtiyatlı olduklarını gizletmişlerdir.

Fransız sosyalistlerinin lideri Leon Blum „Populer“ gazetesinde yazdığı bir makalede Berlin müzakerelerinin mulaka Sovyet hebasına görüldüğünü söylemiş; diğer bazı sosyalist gazeteleri, o cümleden Varşova'da, P.R.S. fırkasının organı bulunan „Rabotnik“ Almanya nasyonel-sosyalistlerinden Rosenberg'in Ukrayna'yı Rusya'dan ayırarak, Lehistan'la federatif bir sekle koymak ve bir vâstia ile Lehler Karadeniz'de bir mahreç temin suretilerle Almanya ile Lehistan arasındaki pürüzülü mese'elerin haline bir çare bulmak rivayetine bu münasebete hususi bir önâ ve ehemmiyet atfetmiştir.

Opozisyon matbuatının belki de mahsus bir taktikle büyüttüğü bu kabil sayalara karşı pozisyon gazeteleri Lehistan'ın bu müzakerelere maruf Koridor mes'alesinin bahis mevzuu olmamak şartile başlandığını yazdılar. Çok ihtimal, ki şu strada müzakereler hakikaten de bu kadar derinlere gitmiş değildi.

Fakat ne olsa da başlanan bu müzakerelerin beynemilî siyasette antiboşevik bir düşünce hattını iltizam edenlerce pek müsâit bir değeri vardır.

Lehistan diplomasisinin gösterdiği bu misal, bir az geçmeden, Fransa diplomatisine dahi tekrar olundu; Fransa ile Almanya arasında da karşı karşıya görüşmeler başladı.

Bu müzakerelerin Moskva'da hoşnutsuzlukla karşılanacağı tabiidir.

„Medeniyet sarayları“

Sovyet hükümeti Bakü ve etrafında amele mahsus „Medeniyet sarayları“ adı altında istiharat evleri yapımıştır. Sovyet matbuatı bununla daima iftihar eder. 30 Birinci Teşrin tarihli „Zarya Vostoka“ gazetesi bu „saray“lardan birini, şöyle tasvir ediyor:

— „Bakü'nün Stalin namına olan petrol mntakası ameleli „Medeniyet sarayları“ iftihar ediyorlar. Petrol ocaklarında „saray“ı çok iyi tanıyorlar. Birinci Teşrinin 18-nde saray kış sezonuna başladı. O gün açılış merasiminde 9.000 amele sarayı ziyaret etmişler. Sarayda başla mntaka ameleli de misafir olarak bulundular.

Fakat bu sarayda Türk namına kimse yoktur. Sarayda daimi olarak çalışan 200 amele-memur içinde Türk namına bir kişi olsun bulamazsınız. İdare kadrosunda dahi Türk yoktur. Asgâ memur tabakası içinde Türk olarak bir biletiği, bir süpürkeci-hizmetçi, bir de bekiği vardır.

Saray kütüphanesinde 1.256 şaa var, ki daima kitap alırlar. Bunların ancak 156-si Türktür.

Sarayda dram, musiki, foto, radyo v.s. gibi 7-8 dernek vardır. Bu derneklerin hiçbirinde Türk mevcut değildir.

Türklerle mahsus ayrıca bir tiyatro derneği varsa da, onun da kapanması için müdür emir sadir etmiştir“

Amerika ve Uzak Şark hadiseleri

(Litvinof'un Vaşington seyahatı münasebetiyle)

Son yıllarda bütün cihanı temelden sarıyan türlü siyasi ve iktisadi sarınsarın korkunç darbelerinden kurtula bilmek için devletlerin her türlü vesilelere el uzattıkları malumdur. Fakat bu teşebbüsler arasında, makul olanlardan işe girip ve paradoks olanlarına daha çok şahit olmaktadır. Şu garip vak'aların birisi de Birleşmiş Amerika Devletleri Sovyetler İttihadi arasında başlanan vakıhtır.

Şimdiye kadar Sovyetlere karşı ateş pisküren Amerika, neden birdenbire, Moskva ile anlaşmak ihtiyacını hissetti? Bu suale cevap vermek için, Amerika'nın bilhassa iktisadi çehresini görmek isteriz; aynı zamanda bu devletin cihan ölçüsünde maddi kaldığı siyasi küllüteri daha tetkik etmek gerekir.

Malûm olduğu üzere, cihan bütün iktisadi buhran Avrupa devletlerinden daha çok Amerika İttihadi'na zarar vermiştir. 1929 sonundan başlanılan bu buhran 120 milyon nüfus malik bulunan bu büyük devletin 20 milyondan fazla ahalisini, sözün tam mânâsıyla, sefalet ve açlığa mahkûm bırakmıştır, ki aileleriyle beraber, bu en az 40-45 milyonluk bir halkın sefaleti demektir.

1929-a kadar bütün Avrupa'ya hükmeden, malî müşkülâtına düşen olan devletlerin yardımına koşan Amerika iktisadiyatı, birdenbire Avrupa'nın düşüdüğü aynı belaya düşürülmeye başladı. Bütün cihan altınlarının dörtte üçünü Çin New York bankalarında olmasına rağmen, fabrikaları kapamaya, çiftlikleri pamuk, buğday, ve diğer ziraat mahsulünü yamak kadar sun'î tedbirlerle el atıldı. Fakat yıllar geçtikçe buhran, bütün bu tedbirlerle rağmen, daha da arttı. İflaslar çoğaldı. Vaşington'ın, bilhassa harpusunda göstermekte olduğu siyasi ve askeri savteli artık komşu ve rakiplerini gözünde eski kıymet ve nüfuzunu kaybetmeye başladı.

Komşu ve rakip denildiği zaman Japonya ile İngiltere'yi anlamak tabiidir. Bunlardan bilhassa birincisinin çapuk büyümesi, geopolitik ve sevkuleys sebeplerden dolayı Amerika için hayati bir tehlike teşkil etmektedir. Amerika'nın harpusunu siyasi, iktisadi ve askeri sahalere son derece büyük bir kuvvet vesketmesi ve pek büyük bir harp ilocunu geçirmesi, denizlerin hakimi bulunan İngiltere'yi endişeye saldırdığı gibi, Amerika'nın silahlaması Bahri Muhihi Kebr-iye bozulmuş siyasi muvazenede olduğu Japonya'ya dahi düşündürdü. Japonya, bu manzarayı, bir çok gâilerle mesgul bulunan İngiltere gibi, ihmal etmedi ve bozulmuş muvazeneye karşı çareler aramaya koyuldu. Aynı zamanda yer darlığından dolayı yıllardır ana vatanını bırakanak, Hindistan, cenubi Afrika, Avustralya, Okyanusya adaları ve Birleşmiş Amerika memleketlerine köçen Japonların yüzüne

kaplarını kapağın başladığını gören Japonya, arılan ahalisine yer bulmak için çabuk tedbirler almak siyasetine girişti.

Amerika'nın meşguliyetinden istifade ederek, 3 yıldan beri maruf Uzak Şark hadiselerini meydana çıkaran Japonya, bu güne kadar, değil Londra'nın, Vaşington'un bile ciddi ve kat'i mukabil ikdamına maruz kalmamıştır. Düne kadar bütün cihanda sözü dinlenen Amerika'nın Uzak Şark hadiseleri muvacaahasında Japonya hareketına karşı yaptığı şiddetli protestolar Tokyo'da daima sağır kulak bulmaktadı. Çünkü İngiltere bu hususta Vaşington'la hiç te ayak olmak istemedi. Zira, bir defa Japonya'nın Amerika'ya karşı kuvvet kespetmesi Bahri Muhih'te siyasi muvazene Londra'nın istediği şekli alıyordu, diğer taraftan da Japonların cenuba, yani Hindistan, Avustralya ve Okyanusya cezirelerine doğru muhtemel akımına mukabil vasatı Asya'da, başka tabirle, Sovyet menafii ve nüfuz maktakaları istikametine doğru çığır açılıyordu. Bu sebeplerle, ki Japonya Manchurya ve Gohla'ya girdiği ve Araki dahi müstakbel Japon siyasetini "Hedefimiz Moğolistan'dır", "Asya Asyaların'dır" gibi cümlelerle formüle ettiği zaman, İngiltere Tokyo'nun şu hareketına karşı, bir defa seklebilen bile olsun, itiraz etmedi, halbuki aynı zamanda Amerika endişeler ve feryatları koparakar bey-nemile nüfuzlu miesseselleri, Milletler Cemiyetinden tutmuş Lâhi Sulh Mahkemesi'ne kadar, Japonya'ya karşı ayaklanmak istedi. İngiltere daha evvelceden başka türlü davranmayı, yani Uzak Şark meselelerinde Japonya'ya karşı mütehit ve ciddi bir Anglo-Amerikan cephesi vücut gele bilseydi, tabii Japonya bir çok teşebbüsünde tereddüt ederdi. . . ve şimdiye kadar yaptıklarının büyük bir kısmını belki de içine edemezdi. Lâkin Hoover'ın ve Stimson'un bu uğurda sarfettikleri emek hiç bir netice vermediği gibi, aynı zamanda bunların devrinde iktisadi buhran daha hızla azalmadı. Bütün şu gâilerin üzerine harp borçları mes'alesinden dolayı Amerika ile Anglo-Fransız cephesi arasında vücutte gelen gerilimi de ilâve ederek, Amerika'nın siyasetten gittikçe daha fazla müccerret bir vaziyette bulunduğunu aşikâr görüyoruz.

Yeni reisicumhur Roosevelt işe başına geldikten sonra dahilî buhran daha da fenalattı. Grevler, iflaslar, ademi memnuniyet, devlet bütçesindeki miyvatlara eren açığın büyümesi, işsizler ordusunun artması v. s. v. Roosevelt'in 9 aylık faaliyetinde, yeni karakterize eden esfalsı şeylerdir. Roosevelt bütün bu arızalar ve bunlardan maada Amerika'nın en büyük gâilesi olan Uzak Şark hadiseleri hakkında misbet ve aydın siyasi bir hareket hattı çizmek mecburiyetinde idi. Bunun için reisicumhur dahilî siyasete iktisadi buhrana karşı ola-

Kadro mektepleri

Azerbaycan'da fabrikalar yanında müte-hassus ve usta amele yetiştirmek için "Kadro mektepleri" vardır.

"Zarya Vostoka" gazetesinde okuduğumuzda göre, Azerbaycan petrol mün-takasında kadro mekteplerine celbedilenleri talebe, plan yüzde 38,9'una nisbetinde, Gençler'de 47,3'üne nisbetinde tatbik edilebilmiştir.

Kabul edilecek talebenin 50% nisbeti kız olmak lâzım gelirken, 18% nisbeti kızdır.

Kadro yetiştirmek içinin aksaklığı, yalnız bu cihetten değildir. Kadro mekteplerine alınmış talebenin çoğu da firar etmiştir.

Azerbaycan emek komiserliğinin resmi malumatına göre, 1931ci yılın Teşrinî Sanisim birinden 1932-nin aynı tarihine kadar, yani bir yıl zarfında fabrikalar yarındaki kadro mekteplerinden 6340 talebe kaçmıştır. Kadro mekteplerinden firar hareketi 1933-de dahi devam etmiştir. Mesela: Bakı'daki "Kızıl Oktabir" fabrikası yarındaki kadro mektebinde 45 talebeden 30-u kaçmıştır.

"Okolesni" namına olan fabrikadaki mektepten 339 talebe firar etmiştir. Bakı fabrika mektepleri bu yıl aşağı-yukarı hep aynı vaziyettedir.

Bu kaçışın sebebini gazete şu şekilde izah ediyor:

1 — Talebenin içtimai yaşayış serati ve ihtiyacı temin edilmez değildir.

2 — Maaşlar zamanında verilmeyor.

3 — Mektep binaları berbatdır. Eski binalar tamir muhtaç, yeni inşa edilmiş tasavvur edilmiş mektep binaları işe kağıt üzerindedir kalımsızdır.

Gazete o kadar sebep sıralıyor, ki bize ilâve edilecek hiç bir şey bırakmıyor. Yalnız bir şey unutmuşdur. Unutmuşdur, ki müstevli sur kuvveti, "tuzemetes" olan müstemlike hâkinden mütehasşus hazırlamak istemiyor. Gazete, eğer bunu yazsa idi öteki sebepleri kayda lüzum bile kalmazdı.

rak, alkoloh kanununu ilâsi, enflasyon, ekin sahasının azaltılması, işsizler ordusu önüne çökmek için mecburi mesai kanunu ve bunlar gibi bir takım merkotik cerezale el attığı gibi, Uzak Şark meselesinde de Japonya'ya karşı bir nümayiş olmak üzere — İngiltere tarafindan duyduğumuz inkisarı hayal ve kat'i nevmitlikten sonra — çıkır bir cesetten ibaret olan Rusya'yi tanımlamak bir takım "ümitbahş" seyler beklemektir.

Bundan maada — hadisenin en garip cihetlerinden biri de şudur, ki — Roosevelt Sovyetlerden buhran ve iflas içinde boğulan amerikan kapitalistine hatta iktisadi yardım bile unutmuyormuş!!! . . . Yani, Sovyetler Amerika sanayi ve ziraatından yüzlerce milyon dolar değerinde mamulât, erzak ve diri havas satın alarak, Roosevelt'in dahilî siyasetteki yitkinliği dahi hafifletmişse yardım edeceklermiş!!! . . . Tahayül olunuyor Sovyet siparişlerinin değeri ise . . . 500 milyon dolarlık bir kapital teşkil edecekmiş. (Arkası 4-nci sahifede) Hilal Münsi

Vatikan ve Herriot

Roma PAPA'sının organı bulunan "Osservatore Romano" (Nr. 265) gazetesinde sabık başvekil Herriot'un Moskva'dan döndükten sonra makaleler nesrederek, Sovyetlerde açlık olmadığını ve Sovyetler'deki açığa dair malumatın sadece Hitler-ciler mehalifî tarafindan yayılması iddiasında bulunmasına karşı şiddetli surette itiraz ederek yazıyor, ki:

Cihanın bütün her tarafında mütemadiyen gelen haberler Ukrayna'daki dehhelî vaz'iyeti bildirmektedir. Sovyetlerde bulunan İngiliz ve amerikan muhabirlerinin objektif ve mevsuk yazıları, Ukrayna'da kızlı ordı mecelerine G.P.U. ajanlarından başka diğer ahalinin açlığa mahkûm edilmesini haber veriyor. Moskva hükümeti tarafindan karısına hiç bir tedbir alınmıyor bütün Sovyetleri büryen dehhelî açlık, değil yalnız cihan matbuatı tarafindan, hatta bizzat Sovyetlerden Avrupa'ya gönderilerek aynen gazete-lerde nesrolunan bilinciler husule mekteplarda dahi teyit olmaktadır. Bütün bunlar birer hakittir, fakat Herriot'un yazılarında anlaşılmayana yegâne bir cihet varsa, o da İngiliz, fransız, amerikan gazetecileri tarafindan açlık hakkında verilen haberler ve Fransa, Cechoslovakya, İsviçre'de Rusya'dan alınarak intişar eden mekteplardan Hitlerist menbalara ve Hitlerci tesirlere atılmınsadır. Ukrayna'dan başka Sovyetlerin her tarafında, bilhassa cenup muntakalarında hüküm süren açlık ve kıtlık münaazaa götürmez bir hakittir. Ve bu hususta her taraftan gelen haberler işe mütecanistir. Demek, müsyö Herriot'un anlattıkları lalları temamille hakikatin aksinde bulunuyorlar."

Develler kırılıyor

Moskva'da çıkan "Sosyalizm Ekinçiliği" gazetesi 15 Birinci Teşrin tarihli nüshasında yazdığına göre:

Sovyetler Birliğinde devlete mahsus dört deve sovhoz vardır. 1932-de bu dört sovhozda olan 8.000 deveiden ancak 4.000 kalımsız. Bu da her ay sir'atla azalmaktadır. Garbi Kazakstân'da olan bir sovhoz tahkiki zamanı 2.165 deveiden ancak 1.947-min hayatta olduğu anlaşmıştır. Tahkikat neticesinde tanzim edilen mazbatada deniliyor, ki: develler umumiyetle artıyor, bir çoğu işlemek bacarığını yitirmişler. Hastalar ve yaralı olanları da çoktur. Köşekler son derece arız ve hastadılar. Develler vahşesine istisam edilmektedir.

Türkmenistan'da olan bir sovhozda bir yıl esasında 4.000 deveiden 2.500-ü telef olmuştur. Kirgiz devam ediyor. Her gün bir kaç deve çöle ve sahrada dışarek öliyor.

"Seddi Çin"

(Vâ-Nû Beyin yazıları münasebetiyle)

Türkiye Cumhuriyetinin onuncu yıl dönümü münasebetiyle yazdığı baş makalede "Yaş Türkistan" tecmusasının pek kıymetli baş yazıcısı saygılı Çökay Oğlu Mustafa Bey, çok yerinde olarak "Müstakil Sovyet Türk Cumhuriyetlerinde" dahi Ankara ya heyetler gelip gelişmeceğini soruyor ve bu soruya çok haklı olarak yok cevabını veriyordu.

Doğrudan da, Sovyet Rusya'nın pençesinde inleyen, gerek mânen, gerekse maddeten inmaya maruz Türk ölkelerinden inki heyetler gelmedi, hatta bir tebrük sesi bile eşidilmedi. Moskva'dan Ankara'ya gelen Kim Vorosilof heyeti içinde 13 yaşlı, hatta ermeni bile varken, nümine teçin olsun, bir Türk youtu. Ve bu da pek tabii idi. Moskva Türkiye ile esir Türk ölkelerinin her türlü münasebetini kesmek, Türk illeri arasındaki manevi-harşı kardeşlik bağlarını koparmak için elinden geleni yapmaktadı. Sovyetlerdeki Türk matbuatını takip edenler, "Kemalizm" dedikleri Türkiye'nin milliyetçi nüfuzuna karşı ne müthiş mücadelede yürütülmekte olduğunu bilirler. Türkiye'nin büyük ve parlak muvaffakiyetinin mahkûm Türk illerinde tamması Moskva için ilûm darbesidir. O (yani Moskva) hatta bu münasebetle yazdığı tebrük yazılarında Türkiye'nin Moskva yardımıle kurtardığını tekrar-tekarak kaydedemekte mahkûm Türkler nazardın Moskva'ya büyümek ve Türkiye'yi küçük göstermek istiyor.

S.S.S.R. denilen Sovyet Cumhuriyetleri birliği içinde Azerbaycan, Türkmenistan, Özbekistan gibi söze, "tam müstakil" Türk Cumhuriyetleri vardır. Bu Cumhuriyetler S.S.S.R. içinde R.F.S.F.S.R. denilen Rusya kadar hak ve salahiyyet haiz imişler. Hele bu R.F.S.F.S.R. denilen ve S.S.S.R.-in Azer-

baycan, Türkmenistan ve Özbekistan kadar bir azası olan Rusya'nın içinde de Kazakistan, Başkirdistan, Tataristan, Kırm, Dağistan ve Simali Kafkasya'nın 6-7 tane muhtariyetli Türk Cumhuriyetleri, Sibirya'da Buryatlar, Yakutlar, Avrupa Rusya'sında Kalmık ve Çuvaşlar gibi bir çok Türk "cumhuriyetleri" vardır. Nufus itibarile rusların kendilerinden o kadar da az olmaları, arazi itibarile ise bütün S.S.S.R.-in beşte üçünü teşkil eden bu Türk ölkelerinden Vorosilof heyetine olsun bir Türk bulunmazmıydı?

Hayır, bulunamazdı!

Türk milletinin Anadolu'da büyük muvaffakiyetini görüp te yurduna dönmek olan o komünist Türkte vücut gelecek değimsi bilen Moskva, müstemlikelerini daha gözü bağlı tutmak istiyor.

Fakat bu, esir Türklerin Türkiye'nin zafetile sevinmediklerini göstermez. Sovyetlerdeki Türkler seslerini bugün çıkaramadılarsa da, vatanları haricinde çalışan bu ölkelerin evlâtları, tafsilatı, "İstiklal"ın geçen nüshasında kaydolmuşu çeşitle, memleketlerini temsilen bu büyük bayramda iştirak ettiler ve halklarının seslerini eşitirdiler.

"Müstakil Sovyet Türk Cumhuriyetlerini" bu büyük bayramda iştirak etmişleri Sovyetlerdeki Türklerin duygularını izah eden ve istediklerini yapmaktan mahrum esir ve mahkûm hayatı yaşadıklarını bir daha isbat etti.

Saygılı Çökay Oğlu Mustafa Bey bu cihetin Türkiye matbuatının nazarı dikkatini celbedip etmişceğini sordu.

Bu soruya kat'iyetle yok demek çetin olsa da, gene kimsenin bu mes'eleden bahsetmediğini kaydetmek icap edecektir.

On-onbeş gün baştan başa Vorosilof'la Karahan'ın fotoğrafları ve beyanatlarını derceden Türkiye gazetelerinden hiç biri 40 milyonluk Sovyet Türklerinin bu bayramda görünmediklerine işaret etmedi. Bu gazeteler içinde, doğrudur, "Hergün" istisna teşkil ediyordu. Fakat bu gazete de Vorosilof heyetine hitaben bir kaç makale yazan "Akşam"ın sabık zeberdest muharriri Vâla Nuret'in (Vâ-Nû) Bey, bu ciheti sükûtla geçerek, tam başka ve müstakil mes'ele, daha doğrusu, hali çok zor ve imkânsız bir çok mes'eleler vaz'etti, Sovyet maarif komiseri Bubnof'a bâzi tekliflerle bulundu ve bu teklifleri üzerinde ısrar eyledi.

"Hergün"ün 27. 10. 1933 tarihli nüshasının ilk sahifesinde "Rus Sovyet maarif komiseri Bubnof yoldaşa açık mektup" başlığı ile birinci makalesinde "Sovyet hudutları dahilinde Azeri, Kirgiz, Özbek, ilh . . . ilh . . . isimli erile yaşayan pek çok Türkler mevcut bulunduğ, bunların yekünü, hatta Türkiye'deki Türklerden daha fazla olduğunu mevzu bahş eden Vâ-Nû Bey Sovyetlerdeki bu Türklerin Türkiye Türkleri arasında hiç bir fark olmadığını kaydedtikten sonra diyor, ki:

"Eskiden, çar idaresi zamanında burada basılan kitap ve gazetelerden mühim bir kısmı sizin memleketinize sevku olunuyordu. Biz de oradaki millettaşlarımızın basdikları eserleri alır, okurduk. Hatta içlerinden bazıları kendi mualledatımızdan savardık. Halbuki on küsur sendir, bence şimdi artık hiç te varit olmasın ve bundan sonra sizce de varit olmasın icap eden işleri mülahazalar saikaisile, milletimizin iki ayrı-ayrı memleket dahilindeki kısmı arasında mevcut nesriyat iritabatı kesilmisdir.

Oradaki Türklerle buradaki Türkler arasında bir Seddi Çin konulmuştur.

Vâ-Nû Bey Bubnof'tan bu "Seddi Çin"ün yıkılmaması istiyor! . . .

Sonra da yanlış bir alfabe sistemi sebebiyle bir daha temir edilmemek üzere "parçalanmış olan türkcenin vahdetini temin

için" büyük bir Türk alfabe kurultayı aktedilmesini arzu ediyor.

Vâ-Nû Bey ikinci yazısında ("Hergün", 28. 10. 1933), "M. Bubnof, yoldaşa M. Vorosilof'tan örnek alsın" başlıklı yazıda Vorosilof'un Türkiye'ye top, silah, tayyare hediyeleri ettiğini kaydederek Bubnof'tan da Türk har birliğini temin edecek manevi hediyeler olarak "Seddi Çin"ün dağılması ve harsı münasebatın teminile alfabe birliği yaratılmasını rica ediyor.

Nihayet 6 ikinci Teşrin tarihli "Hergün"de, "Unutulmaması" başlıklı fikirlerini tekrar ederek Türklerin harsı münasebat ve birliğini bozan "Seddi Çin"ün yıkılması lüzumuna kaydedtikten sonra ilâve ediyor, ki:

"Çar Rusyası ve Padışah Türkisiye hudutları dahilinde bulunan bütün Türkler aynı alfabe ile yazar, okurlardı. Halbuki bizim Cumhuriyetimizle sizin Sovyetimiz kardiz rejimler olduğun halde, iki tarafta da ayrı-ayrı yeni harfler tatbik edildiği için yazı birliğini bozuluyor. Hele Sovyet melekelerindeki Türkler, yüzlerce tem tebrük edilecek, parçalandı. Bunların her birine ayrı-ayrı alfabeler yapıldı. Artık birinin yazdığınu öteki okuyamıyor. Binaenaleyh bütün samimiyetlerini innaarak, maarif komiserine bu cihetleri hatırlaması ve bir Türk alfabe kurultayı toplamlarını muhterem misafirlerimizden rica etmiştir."

Vâla Nuret'in Beyin, Türkün varlığı ve harsı birliği endişesile, kaç yıldır, her firsattan istifade ederek yükselttiği sesi, bütün mahkûm Türkler eşidecektir. Vâla Bey üç-dört yıl içinde Türkiye'de mahkûm Türkleri düşünen yegâne muharrirdir. Onun bu hareketini her Türk hürmet ve takdirle karşılamaktadır. O, yazdığı yazılarda, bilhassa son yazılarında, Sovyetlerdeki esir Türklerin feci vaz'iyetlerini çok iyi bildiğini isbat etmektedir.

Fakat bizimle onu ayıran noktayı nazar farkları vardır. Felâketin tesbiti hususunda değil, bunun bertaraf edilmesi hususunda arzularında derin uçurum görünüyor. Bir defa Sovyetlerdeki Türklerle Türkiye Türk-

„İhtilâl aleyhtarları“

(ZTA) — Mavrayı Kafkasya Telgraf-Ajanı haber veriyor:

Azerbaycan'ın Kara-Çala nahiyesinde ihtilâl aleyhtarları bir grup meydana çıkarılmıştır. Grup başında Gani Oğlu Aga Bey adında bir agronom durmaktadır.

Gani Oğlu Aga Bey, muavini Ali Hüseyin, veznedar Melikof ve diğerleri beraber kolhozların temizlenmesine mâni olarak, kolhozistlere karşı muhtesass ve ustalar koymuş, bir içtimada köylü ve ameleli komünist fırkası Sovyet hükümeti aleyhine çevirmişe şâyederek demiştir, ki:

— „Kolhozlarda komünist teşkilât ve amele birlikleri lüzumsuz ve fazla masraf talep eden şeylerdir. İş bilen adamları, komünist değil diye, kenara atmamak için işleri alt-üst olur.“

Aga Bey ve grubunu tevkiif için lazımi emirler verilmiştir. („Bakinski Raboçi“ Nr. 102)

akim bırakmağa çalışan kolçomakların edebiyata nasîl tesir etdiklerini görürsünüz . . .

A. Cevat „Pamuk“ adlı mürşüzün bir eserinde pamuk aleyhinde propaganda yapıyor, pamuk, geleli, karpuza, kavuna, meyvaya, havaya suya ve yağağa bile hasret kaldığını ileri sürüyor. Bunun neticesinde de köylüler pamuk tarlalarında meyvaya ağaçları, kavun ve karpuz ekimlerini . . .

Bu „canlı misaller“ dahi sonra Ruben sözünde devam ederek diyor, ki:

— „Azerbaycan'da şimdiye kadar ressam-lara, mimarlara ve musikiçilere mahsus cemiyetler yoktur. Bu san'atlar nüfuzumuz haricinde kalmışlardır. Türkçe sahasında çok az iş görülmüştür. Türkçenin grammer, terminolojisi, lûgat ve lisaniyatı için bir iş yapılmamıştır. Bu meselelere meşgul olan iki ilmi müessesesi vardı. Onlar da kapan-dıkları sonra lisaniyat sahasında da sukut basılmıştır . . .“

Ruben'in „Medeniyet cephesi“ni tekmil etmek için „Zarya Vostoka“ gazetesinde aldığımız aşağıki malumatı da ilâve edelim:

— „Eylülün birinde Azerbaycan mektepleri 515.000 çocuk için kapılarını açacaktır. Bunlardan 105.000-i mektebe yeni gidiyorlar.

Mektepler bu kadar çoğulu alacak mı? Almak için her şeyi verdimizdir?“

Buna Azerbaycan işçi-köylü müfettişliğine Azerbaycan komünist fırkası merkezi kontrol heyeti cevap veriyor. Bu teşkilâtların yapıları tekkilata göre:

Azerbaycan'ın bu yılki planına 121 mektep binası inşası düşüyor. Ağustosun Eylülüne 15-16 kadar 40 bina hazır olmuştur. Eylülün 15-16 kadar 40 bina daha hazır ola bilir.

Mektep binası inşası gecikmele beraber mevcut mektepler de ekseren başka teşkilâtlar tarafından işgal edilmiştir.

Nağçevan vilayetindeki erkek pedagoji tekniikum corap fabrikası, kız tekniikum binası askerî idare tarafından, sehir mektebi binası da inşaat tröstü tarafından işgal edilmiştir.

Gence'de 15 mektep binası hususi adamlar tarafından menzil verilmektedir. Azerbaycan pamuk enstitüsünü binasile ziraat tekniikum binasını askerler için kışlaya çevirmişlerdir.

Karabağ'da 1930-da inşa edilen güzel mektep binası vilayet sovetleri tarafından tutulmuştur.

Çoballı'de iki mektepten birini icarîye muhasebecisi, diğeri de yerli gazetesinin kâtibi işgal ediyor.

Bir tek Bakı'da 237 mektep binası hususi adamlar tarafından işgal edilmiştir.

Azerbaycan mektepleri, Bakı'dakiler de dahil olarak, yanacak (mabrukat) tarafından da teşhiç edilmemişlerdir. Tahkikat icra edilmiş olan 12 nahiyeden ancak Gence, Dastefür ve Verryadunin temin edilmiş olduğu anlaşılıyor. Maarif şubelerine nahiy müfettişlikleri bu hususta tam bir alakasızlık gösteriyorlar.

Kazalardaki mekteplerin sıra, tahta v. s.-si de yoktur. Bakı'da 100.000 manatlık teknik levazımata ihzar edilmiştir, 580.000 manatlık iskamyaya, tahta v. s. alınmıştır. Demir yol idaresi vagon vermediği için, bütün bu esya ambarlarda yatıyor. Muallimlerin maaşu mes'alesi de iyi değildir. 30 nahiyeden 12-nin Ağustosun 15-16 kadar 650.000 manat alacağı vardı. Bir çokları Mayıs, Haziran, Temmuz, Ağustos maaşlarını daha almamışlardır.

Muallimler menzil çeşitlen de temin edilmemişlerdir. Umumî İttifak komünist fırkası Mavrayı Kafkasya subesi tarafından Ağustosun 17-nde bu hususta verilen emre rağmen, Bakı'da bile muallimler menzilsizdirler.

Çocukları sıcak yemektan temin için hiç bir iş görülmüştür.

Maarif şubesi, işe idaresine müracaat ederek mektep çocuklarını işeşi hakkında bir muahede akletmek istiyorsa da, işe idaresi imfina ediyor.

Teçhizat ve işe komiserliği çay, şeker, ekmek, princi, yağ v. s. vermeye, mektep çocuklarını doyurmak ve yedirmek mes'alesi imkansız olacaktır.“

Amerika ve Uzak Şark hadiseleri

(İlnci sahifeden mabul)

ki bu da, tabiiyle, Moskva'nın müflis olduğundan değil, Amerika bankalarının ve recceli muhayyel kredilerle temin olunacak-

Roosevelt-Litvinof görüşmeleri, esas itibarile müsait bir hava içerisinde cereyan ediyor. Litvinof'un temsil ettiği devletin teminmasına karşı Amerika'nın geniş halk kitleleri, maruf siyasi simalar, büyük medeni cemiyetler, kilise ve bütün dini mehalif, tanınmış kadın teşkilâtları, Kerenski ve çar Rusyasına borç olarak milyonlarca altın dolar veren borçlular zümresi ve bütün bunlardan başka Amerika'nın muazzam amele sendikası bulunan „Federation of Labor“ teşkilâtı tarafından Roosevelt ardı arası kestirmeden her gün tirazla eşimektedir. Beyaz Ev Sovyetleri resmen tanısa bile, bütün bu zümreler Moskva'ya karşı propagandalarından sarınazar etmeyeceklerini bildirdikleri gibi, senat mebuslarının büyük bir kısmı dahi Amerika-Sovyet münasebatının derinleşmesine karşı şiddetli surette mücadele edeceklerini ilân etmişlerdir.

Bütün bu protestolara rağmen, iktisadi buhran dolayısıyla anlaşmak taraftarı bulunan zümrele bile Moskva ile anlaşmayı ucuz fiyata satmak istemediklerini Roosevelt'e bildirmekte beraber, Sovyetlerin — tanımsa da, tanımsa da — her bir zaman kabul etmesi lazım gelen *Conditio sine qua non* (keelenmeyükün) mahiyetindeki şartları matbuata her gün yeniden vaz'ederek, Roosevelt'i mütemediyen ikaz etmektedirler.

Bu şartlar nedir? Bunlar eski Rusya'nın borçları, mali ve serveti 1918-de „millileştirilerek“ bolşeviklerce müsadere olunan amerikan tebaasının zarar ve ziyânlarının iadesi, dumping mes'alesi, petrol fiyatlarının tanzimi, Sovyetlerde bulunan amerikan firmaları ve amerikan tebaalarını, geçenlerde Vickers, Lena Gold Field veyahut sabıkta alman müteahhissilerle alman firmaları hakkında Moskva'da Çekannın „iktisadi casusluk“, „ziyan-çılık“ v. s. perdeler altında icra ettiği müctemilat talebi, komünist propagandası mes'alesi, Sovyetlere emtia ve eksport kredisi emanek serati, Sovyetlerde yaşayan amerikan tebaasının kendilerine ait dini işlerine ve faaliyetlerine karışmamak v. s. v. s.-den ibarettir.

Bütün şu şartlar Litvinof'a söylenmektedir. Fakat o, nasıl olursa olsun, Moskva'ya eli boş dönmek istemez; zira Japonlara karşı olarak Sovyetler ellerinde bir korkulu bulundurmamak ihtiyacındadırlar. Bu bakımdan, yeğâne bir işgal imkanı varsa, o da Amerika ile anlaşmak ve kendilerini ona „tanıtmak“tır.

Mamafî Litvinof, kendi zalim gösterimiyerek ve aynı zamanda işine gelmiyen şartları kenara bırakmak niyetile, Amerikalıları Japonya tehlikesile avutarak şu tehlikeliyi atlamak için Amerika'nın, kendii terense-tilen olarak, Sovyetleri bile kaydusart tanımsa lüzumunu ileri sürdü ve pürüzü mes'elelerini hallini başka zamana bırakmak istedi; komünist propagandası yapılmıyacağı hakkında, Rapallo'da başlıyarak kendisini tamam bütün devletlere verdiği her-tümtü tavler gibi, bu defa dahi bu hususta istemlen kadar dışlar vad'ediyor ve süz-lerime hemen bu yerde hitam vererek, „haydi, tanımak resmini ve ademi tevazi ve muhadenet misakını bitirelim, başka ne varsa sonra yaparız“ diyor.

Tahbidir, ki Litvinof'u, hiç bir zaman ne dumping, ne petrol fiyatlarının tanzimi, ne Çek'dan istenilen teminat ve ne de Lenin seellerinin aldığı borçlar alâkadâr etmez, zira Moskva bugüne kadar su kabil şeriate riayet etmemiş ve vaz'iyetli dahilye ve iktisadiyesi itibarile hiç bir zaman de edemez. Amerika'ya olan borcu tanırmsa, o zaman başkalarından alınan borçları da tanımlıdır; zira biliyor, ki aksi surette yakası Fransızların, İngilizlerin ve almanların elinden kurtarmaz. Dumping ve petrol satışında beyneymelî ticaret ve tesanüt süsuluna itaat gibi mes'elelere gelince, keza bu hususta Sovyetlerin „teminatı“ hiç bir para etmez, çünkü cihan inkilâbî propagandası ve „beş yıllık planları“nı icrasını için daima paraya ihtiyacı olan bolşevikler istedikleri zaman cihan piyasalarını dumping emtiala-

file alt-ıştı edocekledir. Zaten dahillerinde milyonlarca mahluk acından mahvolduğu bir zamanda, bunlar bugün cihan piyasasına buğday çıkararak amerikan ve Kanada buğdayından ucuz fiyata satıyorlarmı? Amerikalılara dahi bellidir, ki bolşevik mezin ucuğunda haddi zâta hâz bir tühlik yoku, zira Rusya'daki amelenin maazi seviyesi ve hayat standardı son derece aşağı olduğundan sarî nazar. Sovyetlerden harice çıkarılan emtiadan, bilhassa ham maldan, büyük bir kısmının Çek zindanlarında oturan yüzbinlerce mahbuslar elle hazırlanmış herkesten ziyade amerikalı ve amerikan endustriyelere biliyorlar. İşte bu sebeplerdir, ki amele sendikası olan Federasyon of Labor şimdi dahi, yani Litvinof'un bizzat Amerika'da bulunduğunda zamanda, Sovyetlerden Amerika'ya gönderilen tahta, kürk, mangan v. s.-nin Rusya'nın şimal muntakalarına sürülmesi olan yüzbinlerce siyasi mahbuslar ve köleler emg'e hazırlanmışa karşı alenen protesto etmekte-diler.

Komünist propagandası mes'alesine gel-dikte, bu hususta Litvinof Vasington seyahatine çıkmadan evvel Amerikalıları avut-mak için kurnaz bir taktik kullandırmış, „Journal“ (30 Birinci Teşrin) gazetesinin malumatına göre, Komintern Amerika'daki iktisadi buhranı ve buna karşı sun'î tedbir-ler ihtilâze mücadele yürüten Roosevelt'i şiddetli surette tenkit ederek, amerikan proletarını greve davet eden bir broşür neşretmiştir. Komintern bu risaleyi güya kominternin vazife başına gitemeleri hususunda verdiği emre itaat etmediklerinden, komünist fırkasından ihraç edilmişlerdir.

Bakü'nün „Spartak“ fabrikası amelenin den ve komünist fırkası azasından K. Ali Oğlu ve Dadaş Oğlu A. petrol ocaklarında mecburi olarak çalışmak için yapılan sefer-berlikten boyun kaçırmışlardır. Komünist fırkası merkezinin verdiği emri sureti kat'iyede reteden bu iki komünist, „petrol cephesinden firar“ diye firakadan ve isten ihraç edilmişlerdir.

Moskva'dan verilen emir üzerine Lök-Batan v. s. yeni petrol nahiyelerinde 309 yeni petrol ocağı işe başlatıldı. Bu iş için lazım gelen usta amele mevcut olmadığından, teşkil olunmuş işsiz komite mehteli müesseselerden, teknikulardan, mühendis mektebinden, fabrika mekteplerinden usta, amele ve talebeyi seferberliğe almağa başlanmış. Gereki amele, gerekse talebe mecburi isten boyun kaçırdıkları için umumî ihraç ve tevkiflere müracaat edil-mektedir.

Amerika değil, bila istisna bütün cihan devletleri dahi Moskva'yi tanımsalar, gene bir hakikat var, ki kapanmaz. Bu hakikat işe şundan ibarettir, ki:

Sovyet İttihadı denilen mukavannın her yeri çürük ve sakattır. Toptan yapılan muhadenet, ademi tevazi misakları ve mütevacizin tarifi pakları değil, Amerika'nın „tasdik vesikası“ bile Sovyetlerin berbat ve zimihlale maruz kalmış olan iktisadiyatlarını yeniden diriltmez. Zira Rusya'ya değen tepik artık değip bitmiştir. Şunu ise herkesten iyi Japonlar biliyor ve bir sebepten dolayı Rusya'ya karşı planlarını değiştirmek ihtiyacını henüz hissetmiyorlar.

Hilâl Münşi

B.T.:Bu makale Amerika'nın Sovyetleri resmi tanımsadın evvel yazılmıştır. Fakat makedale kaydolunan müskülattan bu tanıma kaziyesile bertaraf edildiğini düşünmeğe gelmez. Japonya'nın alacağı yeni hareket hatına gelince, yukarıda kaydettiğimiz mülâhaza Japonya siyasetlerinin yeni beyanatlarla dahi teyit olunmuştur. H. M.

Türküstan'da

„Yaş Türküstan“ refikimiz Birinci Teşrinde çıkan 47-nci nüshasında aşağıki malumatı derçetmektedir:

„Kızı Özeğistan“ gazetesinin 28. 7. 33 tarihli nüshasında yazıldığına göre, bu yıl Temmuz ayında Taşkent muntakasında Çin-Abat kışlağı „Kızı Kabraman“ kolhozunda sosyalizm emlakını cilmakla itihâm edilen Rahim Tursunbay Oğlu (kolhozun reisi), Kara-Hoca Abdullah-Hoca Oğlu, Şadullah-Hoca Abdullah-Hoca Oğlu, Holıay Sir-Mehmet Oğlu (kolhozun sabik reisi), Ömer Bey Birmel Oğlu (kolhoz idare azası), kurşuna dizilmeye ve bütün emlak-larını müsadere edilmeye, Rüstem Kerim Oğlu, Abdulrezak Rahim Oğlu, Tapşupal İmabay Oğlu oner yıl hıpsa ve malları müsadereye mahkûm edilmişlerdir.

Kolhozun muhasebecisi Tudakof (rus) üç yıl hıpsa mahkûm edili. Lâkin Tudakof'un „işçi ailesinden“ olduğu ve ilk defa muh-kemeye: düştü zû nazara almak hükûm meruz adedüldü. (Yeni filen hıpsa almamadı, serbest bırakıldı.)“

Firarlar

„Bakinski Raboçi“ gazetesinin (Nr. 168 ve 185) yazdığına göre, Azerbaycan'ın Ağcabedi kazası komünist fırka subesi müdürü Salih Mehmet Oğlu, Salyan kazasının Kala-Çala sohvodu komünist teşkilâtı kâtibi Gulam Oğlu Gazevler, Ağstafa kazası komünist teşkilâtı kâtibi G. Mehmet Oğlu, vazifelerini terkederek kaçtıkları ve merkez komitenin vazife başına gitemeleri hususunda verdiği emre itaat etmediklerinden, komünist fırkasından ihraç edilmişlerdir.

Bakü'nün „Spartak“ fabrikası amelenin den ve komünist fırkası azasından K. Ali Oğlu ve Dadaş Oğlu A. petrol ocaklarında mecburi olarak çalışmak için yapılan sefer-berlikten boyun kaçırmışlardır. Komünist fırkası merkezinin verdiği emri sureti kat'iyede reteden bu iki komünist, „petrol cephesinden firar“ diye firakadan ve isten ihraç edilmişlerdir.

Moskva'dan verilen emir üzerine Lök-Batan v. s. yeni petrol nahiyelerinde 309 yeni petrol ocağı işe başlatıldı. Bu iş için lazım gelen usta amele mevcut olmadığından, teşkil olunmuş işsiz komite mehteli müesseselerden, teknikulardan, mühendis mektebinden, fabrika mekteplerinden usta, amele ve talebeyi seferberliğe almağa başlanmış. Gereki amele, gerekse talebe mecburi isten boyun kaçırdıkları için umumî ihraç ve tevkiflere müracaat edil-mektedir.

Şarkî Türküstan'da

Refikimiz „Yeni Milli Yol“ mecmuasının aldığı malumata göre, Şarkî Türküstanın Kaşgar şehrinde „Hilâlî Abammer Cemiyeti“ teşkil etmiştir. Yeni zamanda tirke bir gazete çıkmağa başlamıştır. Gazete dim mahiyetle olup ayat ve hadislerle misil-mişmanlar çıldıra ve yardma çağırılmaktadır.

Şarkî Türküstan'da muhtelif aşiretler arasında bir birlik ve anlaşma yaratmak ve merkezî hükûmet kurmak için şâyedimektedir. Bunun olmanmsa, Şarkî Türküstanın bu vakte kadar Çin elinde ezilmesini muupp oluyordu.

Bir Azeri kızının muvaffakiyeti

Bu yıl İstanbul üniversitesi tıp fakültesinden Bala-Emi Aga Oğlu ile Hasan Çetin Beyler, fen fakültesinden ise Zeynel-zade Hakime Hanım mezun olmuşlardır.

Bunlardan Hakime Hanım riyaziyat subesini büyük bir muvaffakiyetle ikmal ederek müderrisler heyeti tarafından aynı fakülte asiatan olarak alınmıştır.

Hakime Hanım, milliyetçiliği ve vatanseverliğine tanınmış büyük bir ailesile Türkiye'ye iltica eden Selim Bey Zeynel-zade-nin kızı olup büyük bir ihtiyaç içerisinde evvelâ İstanbul lisesini, sonra da İstanbul üniversitesini ikmal etmiştir. Kendisinden başka bir erkek kardeşi İstanbul lisesinin son sınıflarında, iki erkek kardeşine bir kız kardeşine de İstanbul'un diğer mekteplerinde okumaktadır.

Bu münasebetle gerek Hakime Hanımın, gerekse ailesini tebrik eder, kendisine muvaffakiyetler temenni ederiz.

Türkiye-Rusya münasebatı

4. 10. 33 tarihli İstanbul gazetelerinde okunduğuna göre Türkiye İktisat vekâletile Sovyet ticaret mümessilliği arasında bir müddetten beri devam eden müzakerat neticesinde ve mukavele imzalanmıştır.

Derhal mer'iyete giren bu anlaşma esas-larına göre, Rusya 17 Şubat 1934 tarihine kadar Türkiye'den 2 milyon liralk mal alacak ve buna mukabil Türkiye'ye, kontejana tâbi olmadan, aynı miktarda Sovyet malı ihthal edecektir.

Rusya'nın Türkiye'den alacağı mallar: yün, tiftik, hayvanat ve zeytin olacaktır.

Mukabilinde Türkiye'ye getirildiği mallar arasında Şarkî Anadolu'nun ihtiyacı olan şeker bulunacaktır.

Türkiye'nin şark vilâyetlerinin ticareti onuz da Sovyetlerin elinde idi. Burularda rus-ların muhtelif ticaret müesseseleri şeklinde binlerce memur bulundurulmuştukları. Şark vilâyetlerinin Tiflis, Gömrü ve Erivan'la çok sıkı bir iktisadi münasebatı vardır.